

Handwijzer voor de uitgeefpraktijk: overname van artikelen

Bij het overnemen van (gedeelten uit) een boek of artikel zijn de bepalingen van de Auteurswet van groot belang. Niet iedere overname is namelijk geoorloofd. In deze handwijzer treft u in hoofdlijnen aan wanneer en onder welke voorwaarden vrij overnemen van een publicatie ('een werk') mogelijk is en wanneer u toestemming dient te vragen aan de rechthebbende.

Inleiding

- *Uitgangspunt*
Het auteursrecht regelt dat alleen de auteur (de maker van een werk) een publicatie mag 'openbaar maken' (bijvoorbeeld op internet publiceren) en mag 'verveelvoudigen' (bijvoorbeeld kopiëren of bewerken). Het uitgangspunt van de Auteurswet is dat het overnemen van een publicatie dus niet mogelijk is zonder zijn toestemming. Het auteursrecht kan ook liggen bij de uitgeverij wanneer de auteur bijvoorbeeld in loondienst is, of wanneer het auteursrecht door de maker aan een uitgever is overgedragen. In dat geval kan een uitgeverij toestemming verlenen voor een overname. Op dit toestemmingsvereiste bestaat echter een aantal wettelijke uitzonderingen. De voorwaarden voor deze uitzonderingen zijn in de wet en rechtspraak verder uitgewerkt.
- *Wat is beschermd?*
Publicaties zijn in Nederland auteursrechtelijk beschermd. Het auteursrecht ontstaat automatisch wanneer het werk wordt gemaakt. Niet alleen volledige werken genieten bescherming, ook een gedeelte van een werk of zelfs een zin kan auteursrechtelijk beschermd zijn.
- *Concept en de nieuwsfeiten van het bericht*
Er rust in het algemeen geen auteursrecht op een schrijfstijl, concept, (nieuws)feit of idee. De zakelijke inhoud van een publicatie, zoals het nieuwsfeit, mag daarom in een publicatie in eigen woorden worden weergegeven.
- *Persoonlijkheden- en portretrechten (artikel 25 Aw, artikel 21 Aw)*
Bij een overname heeft de maker van een werk het recht om zich te verzetten indien sprake is van gebruik zonder vermelding van zijn naam of bij wijziging en misvorming van het werk. Dit wordt het 'persoonlijkhedenrecht' of het 'morele recht' van de maker genoemd. Het persoonlijkheidsrecht speelt ook bij onderstaande uitzonderingen op het auteursrecht: wanneer een uitgever uit een werk citeert, moet hij dus ook de persoonlijkheidsrechten in acht nemen.
Naast persoonlijkheidsrechten kan bij het overnemen van afbeeldingen het 'portretrecht' een rol spelen. Wanneer door de geportretteerde geen opdracht is gegeven tot het maken van de foto, kan diegene zich tegen publicatie verzetten wanneer hij hierbij een redelijk belang heeft. Wanneer het portret in opdracht van de geportretteerde is gemaakt, mag het portret zelfs niet zonder toestemming van de geportretteerde worden gepubliceerd.

Uitzonderingen

- *Duur van het auteursrecht (artikel 37 Aw)*
Wanneer de auteur langer dan 70 jaar geleden is overleden, is het werk niet meer auteursrechtelijk beschermd. Deze termijn van 70 jaar begint te lopen op 1 januari na het jaar van overlijden van de maker.
- *Publieke werken (artikel 11 Aw) en licenties (zoals Creative Commons)*
Werken kunnen worden aangeboden onder een licentie waardoor geen toestemming vereist is bij een overname. Dit is bijvoorbeeld het geval bij Creative Commons-licenties. Er kunnen dan wel overige voorwaarden gelden, zoals een verplichting tot bronvermelding. Deze voorwaarden zijn afhankelijk van de licentie.
Op wetten, besluiten, verordeningen en vonnissen van de overheid bestaat geen auteursrecht. Bij overige werken vanuit de overheid is openbaarmaking of verveelvoudiging mogelijk, tenzij een voorbehoud is gemaakt. Het persoonlijkheidsrecht blijft wel van toepassing op deze laatste categorie werken.
- *Privé- en thuiskopie en Reprerechtregeling (artikel 16b, 16h Aw)*
De uitzonderingen voor de thuis- en privékopie betreffen niet de openbaarmaking van het werk. Daarom zijn deze uitzonderingen niet relevant voor het overnemen van werk in een nieuwe publicatie.
- *Citeren (artikel 15a Aw)*
Wanneer er een kort gedeelte uit een ander werk wordt aangehaald, is sprake van citeren. Niet alleen tekst, maar bijvoorbeeld ook foto's en muziek kunnen worden geciteerd. Het citeren moet functioneel en proportioneel plaatsvinden ('naar het maatschappelijk verkeer redelijkerwijs geoorloofd'). Er bestaat dus geen absolute grens van het aantal woorden dat mag worden overgenomen. Het is echter duidelijk niet toegestaan om citaten de context te laten overheersen.
Een citaat moet een informatieve context (de wet schrijft voor: 'een aankondiging, beoordeling, polemiek of wetenschappelijke verhandeling') dienen. Het opvrolijken van een tekst met een citaat is niet toegestaan. Daarnaast moet de publicatie waaruit wordt geciteerd rechtmatig openbaar zijn gemaakt. Uit een gestolen manuscript van een boek mag dus niet worden geciteerd. Bij citeren moet (indien mogelijk) de bron, waaronder de naam van de maker, op duidelijke wijze worden vermeld.
Onder bovenstaande voorwaarden is het eveneens toegestaan om te citeren uit kranten en tijdschriften in de vorm van persoverzichten. Het vertalen van de overname is toegestaan.
- *De-minimis-gebruik (18a Aw)*
Wanneer sprake is van terloops en ondergeschikte overname van een werk, kan sprake zijn van toegestaan de-minimis-gebruik. Hoe bewuster het gebruik (waarvan bij tekst snel sprake is), hoe strenger de beoordeling van de ondergeschiktheid. Een beroep op deze uitzondering zal daarom niet snel slagen.
- *Persexceptie (artikel 15 Aw)*
De persexceptie voorziet in het overnemen van artikelen in media door andere media. De betekenis van de exceptie is echter beperkt. In vrijwel alle media wordt namelijk in het colofon het auteursrecht voorbehouden. In dat geval is een beroep op de persexceptie sowieso niet mogelijk. Kort citeren uit de krant is wel toegestaan, zie: *Citeren*.
Wanneer geen auteursrechtvoorbehoud is gemaakt, is overname van nieuws en gemengde

berichten op basis van bovenstaande voorwaarden mogelijk. Ook werken over actuele economische, politieke, godsdienstige of levensbeschouwelijke onderwerpen kunnen dan worden overgenomen uit media door andere media.

Via het Copyright Licentie- en Incassobureau Pro (CLIP) valt in veel gevallen een licentie te verkrijgen voor het gebruik van werken.

- *Onderwijsexceptie (artikel 16 Aw)*

Door de onderwijsexceptie mogen onderwijsinstellingen zonder toestemming korte gedeelten kopiëren voor onderwijskundig gebruik op niet-commerciële onderwijsinstellingen. Voor het gebruik van het werk is een billijke vergoeding verschuldigd. In diverse regelingen wordt bepaald wat een 'kort gedeelte' is en welke vergoeding verschuldigd is. Verder moet het werk rechtmatig openbaar zijn gemaakt en moet (voor zover mogelijk) de bron worden vermeld.

Niet alleen onderwijsinstellingen, maar ook commerciële educatieve uitgeverijen kunnen zich beroepen op de onderwijsexceptie voor het overnemen van een kort gedeelte in uitgaven. Via het NUV kunt u informatie verkrijgen of vrij gebruik is toegestaan, of een billijke vergoeding moet worden aangeboden, of dat toestemming moet worden gevraagd en welke voorwaarden daarbij gelden.

- *Parodie (artikel 18b Aw)*

Voor overnames voor karikaturen en parodieën is in de Auteurswet een uitzondering gemaakt. Een parodie mag echter geen commercieel karakter hebben.

Disclaimer

Bovenstaande informatie dient ter informatie en is indicatief. De beslissing is uiteindelijk de eigen afweging en verantwoordelijkheid van de uitgever. Het Nederlands Uitgeversverbond kan daarvoor geen enkele aansprakelijkheid aanvaarden.

Vragen?

Voor vragen/advies over het auteursrecht kunnen NUV-leden contact opnemen met het vaksecretariaat Economische en Juridische Zaken, telefoonnummer 020 - 43 09 150.